

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.016:78] (510)

ВАН ЮЕЧЖИ

аспірант

ЧЖОУ ЧЖЕНЬ ЮЙ

аспірант

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В КНР У ПЕРІОД ПІСЛЯ “КУЛЬТУРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ”

У статті на основі аналізу наукових джерел розкрито передумови становлення та розвитку педагогічної та музично-педагогічної освіти Китаю в кінці ХХ ст. Розкрито систему педагогічної освіти, що склалася після “культурної революції” в країні, а також її сучасну модель. Розглянуто закони, що мали вагомое значення для зростання престижу професії учитель. Виділено основні етапи відродження музично-педагогічної освіти в Китаї та вказано фактори, що сприяли цьому процесу. Окреслено сучасні проблеми забезпечення музично-педагогічними кадрами загальноосвітніх шкіл Китаю.

Ключові слова: учитель, музично-педагогічна освіта, культурна революція, вищі навчальні заклади, підготовка вчителя.

Професія вчителя є однією з найдревніших на землі, її значення дуже важко переоцінити. Для дітей педагог – це взірць для наслідування та найважливіше джерело нових знань, для дорослих – одна з найшанованіших професій у суспільстві. І таке ставлення до вчителя існує фактично в кожній державі.

Не є винятком і Китай, де популярність та важливість професії вчителя стрімко почала зростати після прийнятого у 1986 р. Закону про обов’язкову освіту. Однак, існуюча система освіти не забезпечувала якісної підготовки педагогів. Особливо це стосувалося педагогів музики, які в період “культурної революції” втратили свою значущість через непотрібність.

Проте, на сьогодні уряд Китаю організував своєрідну “лабораторію”, де безперервно проводять “експерименти”. Відбувається реформування освітнього процесу, яке має як позитивні, так і негативні наслідки.

Проблемі підготовки вчителів та особливостям освітнього процесу в КНР присвятили свої праці такі українські та російські вчені, як М. Боєнко, М. Гулева, О. Михайличенко, Л. Царьова, О. Шацька та інші; а також китайські дослідники: Ян Бохуа, Чжао Веньфан, Лю Лянь, Чжан Лу, Цзян Сяоянь, Чжу Сяомань, Су Сяохуань, Ван Тянци, Лу Шаньшань, Ні Вей Юнь, Чжоу Шенань та ін.

Метою статті є розкриття передумов та особливостей становлення музично-педагогічної освіти Китаю в період після “культурної революції”.

Аналізуючи систему вищої педагогічної освіти Китаю минулих років, потрібно зазначити таке: відповідно до нормативного документа “Про прийом студентів до вищих навчальних закладів” (1977 р.), абітурієнти повинні бути не старше від 25 років і неодруженими, а також обов’язкова наявність атестата про закінчення середньої школи; починаючи з 1978 р., у країні проводиться Єдиний державний іспит (ЄДІ) за двома напрямками – гуманітарним та технічним; у 1979 р. знаковою подією стало створення Міжвузівського центру порівняльної педагогіки.

У Китаї склалася триступенева система педагогічної освіти: учителів початкових класів готували в педагогічних школах; учителів середніх неповних шкіл – у педагогічних коледжах (училищах); учителів середніх повних шкіл – у педагогічних університетах. Це так звана стара система педагогічної освіти. У 80-х рр. минулого століття в педагогічних училищах термін підготовки вчителів початкової школи становив три роки. У педагогічних університетах та інститутах навчання тривало чотири роки. Нова система не включає педагогічних шкіл. Їх реорганізували до ВНЗ.

Після 1990 р. Китай перейшов від триступеневої системи підготовки педагогів (середня педагогічна освіта, вища педагогічна освіта спеціального курсу й основного курсу) до двоступеневої – вищої педагогічної освіти спеціального курсу та основного. Головною метою підготовки педагогів стало покращення якості освіти, в її основу було покладено таку схему: підготовка нових учителів, які ще не вийшли на роботу; підготовка вчителів на службі; подальша освіта. Таким чином, у Китаї було закладено основу реалізації принципу безперервної педагогічної освіти. Протягом 20 років, починаючи з 70-х рр. ХХ ст., китайські студенти вивчали дуже багато обов’язкових предметів. Тому в 1990-х рр. у китайській вищій школі стали застосовувати систему кредитів, студентам надали право обирати деякі предмети за власним бажанням [4].

Неможливо не згадати той факт, що розвитку системи вищої освіти в Китаї, зокрема педагогічної, сприяли так звані “Проекти 211 та 985”, запропоновані в 1995 і 1998 рр. відповідно. Якщо перший проект передбачав покращення рівня викладання, дослідницької та управлінської діяльності ВНЗ країни, то другий – виведення їх на світовий рівень [1].

Сьогодні підготовка вчителів і викладачів у КНР здійснюється у вищих педагогічних училищах, педагогічних інститутах та університетах, педагогічних інститутах іноземних мов, фізкультурних педагогічних інститутах, на педагогічних курсах, факультетах при деяких непедагогічних ВНЗ [4].

У КНР зареєстровано шість педагогічних ВНЗ, які підпорядковуються безпосередньо Міністерству освіти Китаю. Це такі виші, як: Пекінський педагогічний університет, Педагогічний університет Східного Китаю, Північно-східний китайський університет, Центральний китайський педагогічний університет, Південно-західний університет, Педагогічний університет Шеньсі, а також близько 30 педагогічних університетів, що підпорядковані місцевим органам освіти в тих чи інших провінціях.

У педагогічній освіті існує кілька освітніх моделей для здобуття ступеня бакалавра:

Модель “2 + 2” : 1–2-й академічні роки – вивчення загальноосвітніх дисциплін; 3–4-й академічні роки – викладання методик навчання.

Модель “2,5 + 1,5” : перші 2,5 роки – отримання загальноосвітніх та частково теоретичних знань зі спеціальності (включаючи деяку педагогічну практику); ще 1,5 року – зосередження уваги на методиці навчання, практична підготовка є ключовим моментом.

Модель “3 + 1” : 1–3-й академічні роки – теорія та методика професійної освіти; 4-й академічний рік – педагогічна практика.

Досліджуючи особливості вищої педагогічної освіти Китаю, не можемо не відзначити той факт, що одним із центрів перепідготовки вчителів “Teacher Education Practical Training Centre” (ТЕРТС) було проведено опитування, у якому взяли участь 2500 учителів. У запропонованому переліку провідне місце посідали питання щодо якості підготовки педагогічних кадрів. Кількість учителів, не задоволених якістю підготовки в педагогічних університетах, становила понад 50% [9].

Більшість невдоволь є наслідком того, що в КНР немає загальнодержавних стандартів щодо вищої педагогічної освіти, тому кожен ВНЗ розробляє їх для себе самостійно, часто роблячи грубі помилки.

Вагомі зрушення в розвитку педагогічної освіти в КНР були зініційовані реформами Дена Сяопяна, що привели до підвищення статусу вчителя в політичному та професійному аспектах, покращення умов праці й побуту, професія вчитель стала шанованою, зросли престиж та соціальний статус учителя.

Важливу роль відіграли закони КНР “Про обов’язкову освіту” (1986 р.), “Про вчителів” (1993 р.), “Про вищу освіту” (1996 р.), “Про професійну освіту” (1996 р.), “Про освіту” (1997 р.) [2].

У 1986 р. уряд оголосив 10 вересня щорічним Днем учителя та надав китайським учителям статусу держслужбовця.

У 1995 р. було видано Положення про кваліфікацію та перекваліфікацію вчителів.

У законодавстві (2013 р.) чітко зазначено, що вчитель повинен підтверджувати свою кваліфікацію кожні 5 років, для цього необхідно заздалегідь зареєструватися в чергу та пройти своєрідну переатестацію, важливим є той факт, що вчитель повинен мати не менше ніж 360 робочих годин професійного навантаження щорічно. Щоправда, переатестація стосується лише вчителів державних шкіл [8].

З 1976 р. в КНР розпочався період “розквіту” музичної освіти. Крім уже існуючих вокальних факультетів у консерваторіях, по черзі відкривалися музичні факультети в педагогічних ВНЗ: у Хеняньському (липень 1976 р.), Чанчунському (січень 1977 р.), Цзілінському (липень 1978 р.), Наньчанському (грудень 1977 р.) педагогічних інститутах, Цзянханському університеті (грудень 1978 р.) та інших навчальних закладах країни.

У 2004 р. в країні існувало 388 ВНЗ, в яких були відкриті музичні спеціальності [5].

Умовно, як стверджує Хуан Сяньюй, етап відродження музичної освіти у КНР можна поділити на три періоди: I період (кінець 1970-х – 1990-і рр.) – впровадження елементів, які надають освіті системного характеру (етап мобілізації та розробки планів реформи: позбавлення від хаосу, відновлення поваги до вчителів і освіти, проголошення “трьох поворотів”); II період (1993–1998 рр.) – реформування чинної в 1980–1990-ті рр. структури освіти; етап здійснення реформи відповідно до вимог ринкової економіки; III період (1999–2006 рр.) – поглиблення реформи структури освіти та всебічне просування вперед, виховання якісних характеристик.

У 1980 р. Міністерством освіти країни був виданий Навчальний план підготовки фахівців у галузі музики для вищих педагогічних закладів з чотирирічним терміном навчання, а в 1982 р. вийшли аналогічні документи для ВНЗ з дворічним і трирічним термінами навчання. У цих трьох документах було визначено цілі навчальної та практичної підготовки фахівців, навчальні дисципліни – обов’язкові й факультативні, завдання та напрями наукових досліджень; встановлено терміни навчання, порядок прийому до вищих навчальних закладів, дуже важливим заходом підвищення якості підготовки фахівців стала розробка програми вступних випробувань [3].

До завдань плану входили також збагачення та оновлення змісту освіти, поступова модернізація методів і засобів навчання. Паралельно розробці навчальних програм фахівці працювали над відбором і систематизацією вокального репертуару, адже таке завдання було поставлене ще 1979 р. Міністерством освіти. У цей період було підготовлено “Антологію вокальної музики”.

Однак тільки в 1981 р. Міністерство освіти затвердило офіційну програму вокальної освіти й доручило двом авторитетним ВНЗ – Південно-західному педагогічному університету та Шанхайському педагогічному університету – функцію координатора при підготовці видання з іншими ВНЗ [5].

Якість навчально-методичної літератури значно підвищилася в 1990-х рр. Видавництво вищої освіти випускає “Музичні підручники телесупутника”. Сучасна форма навчання – навчальні заклади телевізійних передач – використовують супутник зв’язку, щоб передавати навчальні й педагогічні програми. Перша трансляція по всій території Китаю відбулася 1 жовтня 1986 р.

Шанхайським музичним видавництвом у серії “Основні музичні курси” надруковано підручники: “Музична теорія”, “Вправи для розвитку слуху”, “Спів з листа”. У них успішно поєднано завдання теорії та практики, орієнтовані на розвиток практичних навичок, вони стали повноцінними навчальними посібниками для ВНЗ, їх використовують на багатьох музичних факультетах і сьогодні [3].

Із середини 1980-х рр. зростає роль наукових досліджень у сфері вищої вокальної освіти. Багато педагогів і вчених публікували статті з проблем музичної педагогіки; за підтримки Міністерства освіти проводили

науково-дослідні конференції. Загалом вивчення вокальної музики в кінці ХХ ст. порівняно з раннім періодом просунулося далеко вперед. Було написано та офіційно видано кілька десятків монографій, присвячених вокальній техніці, мистецтву мови, виконавському мистецтву, естетиці, психології, методиці викладання, історії вокальної музики. Щорічно в провінційних виданнях публікували більше ніж 100 статей про вокальну музику.

У 1997 р. державна рада освіти видала План реформи змісту викладання та системи навчальних програм вищої педагогічної освіти в ХХІ столітті, де зазначено, що “основною метою реформи є зміна режиму підготовки, структури навчальних програм, які повинні бути приведені у відповідність із сучасною культурою й новими досягненнями науки та техніки” [5].

Як наслідок, у 2001 р. Міністерство КНР оприлюднило Новий стандарт музичних дисциплін обов’язкової освіти, що стало важливим кроком у реформуванні музичної освіти та приєднанні до світового освітнього простору. Новий стандарт передбачає поєднання музичної підготовки з іншими мистецтвами та науками, збагачення змісту музичного навчання новими цікавими формами й інформацією. Критерії оцінювання спрямовані на покращення успіхів кожного студента, співпраця викладача та студента ґрунтується на паритетних засадах, умови навчального процесу за єдиною лекційною формою включають досвід студентів і ресурси суспільної культури [7].

Незважаючи на престиж учительської професії та учителя музики зокрема, наприкінці ХХ ст. у молодшій школі Китаю був лише один учитель музики на 36 класів, у середній школі – на 20 класів, у старшій – приблизно на 30 класів.

Нестача педагогів з музики пов’язана з економічним становищем і станом кожного конкретного регіону Китаю, а також з місцем розташування самих шкіл (у місті або сільській місцевості, у розвиненому або відсталому районі країни).

Поряд з кількісною стороною кадрова проблема вчителів музики загальноосвітніх шкіл Китаю має якісну. Ідеться про рівень професійної підготовки. У 1995 р. по всій країні налічувалося 682 588 початкових шкіл, у яких працювало 113 000 викладачів музики. З них спеціальну освіту мали 85%. Середніх шкіл по всьому Китаю налічувалося 68 116. Викладачів музики всього 47 123, з яких 1783 мали спеціальну освіту (бакалавріат), і 5848 – без музичної освіти, музики навчалися тільки в середній загальноосвітній школі. По всій країні налічувалося 3296 вищих шкіл. У них працювало всього 1538 учителів музики. З них 251 мав ступінь бакалавра музики і 54 були магістрами музичної педагогіки [6].

На сьогодні середня музична професійна освіта в Китаї триває 3 роки. Випускники отримують диплом середньої професійної освіти, але без визначення кваліфікацій. Як зазначає Пан Чунжун, у ХХІ ст. в КНР майже не потрібні працівники із середньою професійною освітою, вона лише виконує роль підготовки до музичного вишу, унаслідок чого середня профе-

сійна освіта в Китаї має серйозні проблеми. Якість навчання знижується, з училищ ідуть кваліфіковані педагоги.

Повна вища музична освіта в Китаї має 4 рівні. Перший рівень (2–3 роки навчання) дає право називатися спеціалістом. Після закінчення навчання отримують диплом. На сьогодні функціонує близько 50 вишів країни, які надають можливість отримати диплом спеціаліста-музиканта. З них 39 забезпечують музично-педагогічну освіту. Навчання на другому рівні триває 4–5 років і дає право випускнику отримати диплом бакалавра. Близько 160 вишів у країні надають можливість здобути ступінь бакалавра з музичних спеціальностей, серед яких близько 100 – зі спеціальності “викладач музики”.

Як правило, бакалаврат з музичної педагогіки передбачає 4 роки, а в консерваторіях навчання триває 5 років. Навчання на третьому рівні – магістратура. Програма підготовки магістрів розрахована на 2–3 роки. Після успішного закінчення навчання отримують диплом магістра. На сьогодні близько 50 вишів Китаю здійснюють підготовку магістрів з музичних спеціальностей. З них близько 40 вишів надають можливість здобути науковий ступінь магістра за спеціальністю педагог-музикант. Четвертий рівень навчання – докторантура. Здебільшого навчання в докторантурі триває 3 роки. Після закінчення навчання отримують диплом доктора наук і здобувають докторський ступінь [7].

Починаючи з 1990-х рр., на музичних факультетах багатьох педагогічних вишів Китаю змінилися форми й методи викладання. Головні зміни пов’язані з комп’ютеризацією навчання та введенням нових дисциплін. У зв’язку із цим можна стверджувати, що реформа вищої музично-педагогічної освіти розвивається за двома основними напрямками: оволодіння комп’ютерними технологіями та освоєння музично-теоретичних дисциплін за допомогою цих технологій.

На музичному факультеті Пекінського педагогічного університету введено такі дисципліни, як “Музична творчість за допомогою комп’ютера”, “Методика навчання гри на роялі”, “Методика навчання вокальної майстерності”. На музичному факультеті Наньцзінського педагогічного університету сьогодні викладають дисципліну “Основи комп’ютерної композиції”; у Харбінському педагогічному університеті – “Музична психологія” і “Слухання китайської та зарубіжної сучасної музики”; у Сінаньському педагогічному університеті – “Методика написання дисертації з музики” і “Спеціальна англійська мова”; у Фуцзяньському педагогічному університеті – “Вступ до народної творчості різних країн та народів”; у Чжецзянському педагогічному університеті – “Вступ до музичної культури” і “Твір дисертації з музики”; у Нейменгуському педагогічному університеті – “Музичне виховання” та “Електронні музичні інструменти”; у Сичуаньському музичному інституті – “Педагогічні здібності та майстерність”; у Сюйчжоуському педагогічному університеті – “Налаштування рояля” та “Звукова техніка” [3].

Висновки. У ході наукового пошуку з’ясовано, що педагогічна освіта в КНР у період після “культурної революції” перебувала на досить низь-

кому рівні, професія вчитель стрімко втрачала свою актуальність, а потреба у вчителях музики зникла взагалі. У досліджуваний період спочатку існувала триступенева педагогічна освіта (1976–1990 рр.), пізніше – двоступенева (після 1990 р.).

З 1976 р. у межах процесів розвитку та реформування освіти Китаю розпочалося поступове відродження педагогічної й музично-педагогічної освіти. Цьому сприяла низка факторів: прийняття законів “Про обов’язкову освіту”, “Про вчителів”, “Про вищу освіту”, “Про професійну освіту”, “Про освіту”; поява нових “стандартів музичних дисциплін обов’язкової освіти”; активна науково-методична діяльність працівників освіти тощо.

Список використаної літератури

1. Гусев А. Н., Кашфуллина К. Р., Насонов К. А. Реформы высшего образования в Китае и Республике Корея: использование зарубежного опыта в модернизации системы. *Вестник международных организаций*. 2014. Т. 9. № 1. С. 124–149.
2. Лу Шаньшань. Подготовка учителей начальной школы В КНР : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харьков, 2010. 315с.
3. Хуан Сяньюй. Система музыкального образования в Китае. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств*. 2012. № 2 (11). С. 155–159.
4. Шацкая О. П. Становление высшего педагогического образования как элемента системы непрерывного профессионального образования в Китае (конец XX – начало XXI в.). *Образование через всю жизнь: непрерывное образование для устойчивого развития* : материалы междунар. практ. конф. 2009. С. 326–329.
5. Ян Бо. Динамика развития профессионального сольного пения в Китае: образование, педагогические и исполнительские принципы : дис. ... канд. искусствовед. : 17.00.02. Нижний Новгород, 2016. 186 с.
6. Ян Бохуа. Музыкальное воспитание в общеобразовательных школах современного Китая : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Санкт-Петербург, 2009. 161 с.
7. Яо Ямін. Вокально-педагогічна освіта Китаю та її значення для самоорганізації навчального простору китайських студентів. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1 (87). С. 173–177.
8. Snapshot A. Education in China. 2016. 64 p.
9. Teacher Education in China: Current Situation & Related Issues / Dr. Tingjie YU. 2013. 48 p.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2017.

Ван Юечжи, Чжоу Чжень Юй. Особенности подготовки учителей музыки в КНР в период после “культурной революции”

В статье на основе анализа научных источников раскрыты предпосылки становления и развития педагогического и музыкально-педагогического образования Китая в конце XX в. Представлена система педагогического образования, сложившаяся после “культурной революции” в стране, а также ее современная модель. Рассмотрены законы, имевшие большое значение для роста престижа профессии учитель. Выделены основные этапы возрождения музыкально-педагогического образования в Китае и указаны факторы, способствовавшие данному процессу. Освещены современные проблемы обеспечения музыкально-педагогическими кадрами общеобразовательных школ Китая.

Ключевые слова: учитель, музыкально-педагогическое образование, культурная революция, высшие учебные заведения, подготовка учителя.

Wan Yezhi, Zhou Zhen. Features of the Training of Music Teachers in the Period After the Cultural Revolution in the PRC

In this article based on scientific sources, the preconditions for the formation and development of pedagogical and musical pedagogical education of China at the end of the twentieth century are revealed. The system of pedagogical education, developed after the “cultural revolution” in the country, as well as its modern model, is considered. Many laws have been determined that have had a significant role in increasing the prestige and importance of the profession of the teacher. The main stages of the revival of musical and pedagogical education in China are outlined, and the factors that contributed to this process are outlined too. The status of school teachers in the period after the “cultural revolution” is determined. The modern problems of providing the music and pedagogical personals of government schools in China are highlighted.

The educational establishments that train music teachers listed. The main reason for teachers’ dissatisfaction with the quality of pedagogical education in the People’s Republic of China is determined. The requirements of the law concerning re-training of teachers are described. The teaching and methodological provision of universities in the study period is described. Educational subjects, which appeared in pedagogical educational institutions at the end of the 20th century, are indicated. The forms and methods of work for the preparation of school music teachers are updated.

Key words: *teacher, musical and pedagogical education, cultural revolution, higher educational establishments, teacher training.*